

Les sorprenents empremtes de cinc segles d'influència catalana a Malta

Autor: Martí Crespo

Data de publicació: 01-03-2016

En Martí Crespo, seguint els estudis d'En Pere Alzina, parla de l'empremta catalana a l'Illa de Malta al llarg de cinc segles

El dia 28 de febrer del 2016, el programa 'Afers exteriors' de TV va visitar l'estat més petit de la Unió Europea, Malta. Un dels protagonistes és el consultor ambiental Pere Alzina, que tot i no viure a l'illa mediterrània va ser convidat a participar en el capítol. Ens n'ha explicat el perquè.

'Com a apassionat d'Europa, fa sis anys vaig decidir de visitar Malta, que em faltava, en un viatge de quatre dies de xancleta i calça curta', ens confessa: 'En cap cas no hi anava amb ànim de fer un estudi o recerca.' Però, una vegada aterrat, es va trobar passejant pels carrers de la capital, la Valletta, tot de sorpreses lingüístiques que el van encuriosir: 'Cognoms catalans com Soler, Abella, Pujol i Montserrat en negocis de la ciutat i a la guia telefònica; noms de carrers en maltès, l'única llengua d'arrel semítica oficial a la UE i escrita en alfabet llatí, d'indubtable origen català com Tramuntana, Lvant i Punent; que els molls del port se'n deien així, a la catalana; i que un fuster, en maltès, és "mastrudaxxa", clarament el nostre mestre d'aixa.' Les sorpreses també van ser històriques, com va comprovar a la Catedral de Sant Joan: 'Hi vaig descobrir que a la capella dels Cavallers de Malta més important, la del capítol d'Aragó, hi havia una làpida escrita en català del 1794, corresponent al mallorquí Nicolau Abrí-Descatllar.'

Carrer del centre de la Valletta (fotografia: Martí Crespo)

Tot això, explica Alzina, podia haver quedat en una simple curiositat o en unes notes seves, com les que havia deixat escrites uns quants anys abans el lingüista Lluís de Yzaguirre, on va apuntar dos centenars de possibles manlleus catalans en el maltès. Però en el seu cas, una altra casualitat va fer que s'hi interessés una mica més: 'L'últim dia,

abans d'agafar l'avió, vaig entrar en una llibreria i hi vaig comprar un llibre sobre ocells de Malta, per pur interès ornitològic. La sorpresa va ser majúscula quan em vaig adonar que uns quants ocells, en llengua maltesa, tenien noms clarament catalans com "sturnell" (estornell), "verdun" (verdum), "bucaq" (bitxac), "gawija" (gavina) i "serra" (bec de serra).'

Ja a casa, Pere Alzina va començar a estudiar més a fons els lligams històrics i culturals entre Malta i Catalunya, començats el 1283 quan Roger de Llúria va conquerir l'illa en nom de Pere II. Malta va restar sota domini català durant dos segles i escaig, fins que es va incorporar a la monarquia hispànica juntament amb tots els territoris de la Corona d'Aragó. I fins el 1530 no fou cedida a l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, expulsat pels otomans de l'illa de Rodes. Aquesta orde religiosa i militar va governar des d'aleshores l'illa, fins a l'època de Napoleó. Durant tot aquest període de 268 anys d'administració de l'Orde de Malta, Alzina calcula que una quarta part de tots els grans mestres al capdamunt de la jerarquia de l'illa van ser de parla catalana, com Nicolau Cotoner, Joan d'Omedes, Ramon Perellós...

Fotografia: Martí Crespo.

Malgrat aquests gairebé cinc-cents anys d'influència directa o indirecta catalana, va constatar que tant a l'illa com al nostre país els estudis sobre la relació històrica i cultural eren pràcticament inexistents. L'Enciclopèdia Britànica, per exemple, 'es poleix els dos-cents cinquanta anys que l'illa va formar part de la corona catalana amb una frase o dues dient que durant dos segles van dominar l'illa una sèrie de cavallers aragonesos'. I entre els lingüistes maltesos, 'fins ara tot el que no era semític ho posaven al sac itàlic, malgrat que cal regne d'Itàlia no ha retengut mai l'illa'. A casa nostra les coses no eren gaire millors: 'És molt revelador que després de ser-hi presents d'una manera o una altra gairebé cinc-cents anys, directament o indirectament, ningú de cap universitat catalana no s'hagi posat mai a investigar-ho de manera ni lleugera ni profunda.'

Fins ara. Perquè, com comenta Alzina, després d'haver publicat ell mateix uns quants articles sobre la influència del català en un camp lèxic del maltès com el del nom dels ocells (un 8% provenen del català amb seguretat i un 18%, amb molta probabilitat) i haver començat a estudiar el tema dels llinatges catalans presents a l'illa (entre un 15% i un 30%, calcula), n'han aparegut algunes derivades. La primera: un equip d'investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona, encapçalat pels professors Carles Biosca i Carles Castellanos, fa més d'un any que engega una recerca acadèmica sobre els catalanismes en tot el lèxic maltès, i que ja s'ha concretat en una primera ponència preliminar. La segona: avui és un dels protagonistes del programa 'Afers exteriors' sobre Malta. I la tercera: una productora s'ha mostrat interessada a convertir en un documentari la seva experiència, 'd'estil tintinesc', de descoberta del rastre català en aquesta petita illa mediterrània.

Martí Crespo

Article original publicat a Vilaweb el 28 de febrer del 2016